

DOI: <https://doi.org/10.36719/2663-4619/87/17-22>

Firuzə Fikrət qızı Kərimova
Bakı Slavyan Universiteti
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru
firuza.karimova.fk@gmail.com

İNGİLİS DİLİNDƏ ATALAR SÖZLƏRİ VƏ ZƏRBİ-MƏSƏLLƏRİN TARİXİ

Xülasə

Məqalənin məqsədi ingilis dilinin tarixi və atalarımızın yaratdığı və əsrlərdən bəri özünə həyat düsturu etdiyi hikmətli və möcüz sözlərini nəzərdən keçirməkdir. İngilis dilinin xarakterik cəhətlərindən biri onun qısa sözlərdən ibarət olmasıdır. Mövzu müxtəlifliyi ilə yanaşı, bitmiş fikir, ümumiləşdirmə və nəticə atalar sözlərinə xas olan cəhətlərdir. Atalar sözləri xalqın həyatda sınılanmış, müdrik və nəsihətli fikirlərindən ibarət olur və böyük əxlaqi-tərbiyəvi əhəmiyyət daşıyır. Tədqiqat işində ingilis dilində işlənən atalar sözləri və məsəllərin əksəriyyətinin mənşəyi araşdırılmışdır.

Açar sözlər: dilin tarixi, ingilis dili, atalar sözləri, məsəllər, dil faktları

Firuzə Fikrət Karimova
Baku Slavic University
Doctor of Phylology
firuza.karimova.fk@gmail.com

The history of proverbs and sayings in English

Abstract

The purpose of the article is to review the history of the English language and the wise and miraculous words created by our forefathers and used as a formula for life since centuries. One of the characteristic features of the English language is that it consists of short words. In addition to the variety of topics, the finished idea, generalization, and conclusion are characteristic features of proverbs. Proverbs consist of life-tested, wise and admonishing ideas of the people and have great moral and educational importance. The origin of most of the proverbs and proverbs used in the English language was investigated in the research work.

Keywords: history of language, English language, proverbs, sayings, language facts

Giriş

Müasir dövrümüzdə ingilis dili siyasi danışıqlar və biznes dilinə çevrilib. Əsas elmi və tibbi araşdırmalar da ingilis dilində aparılır. Beynəlxalq razılışmalara əsasən, təyyarələrdə işləyən bələdçilər ingilis dilini bilməlidir. Cənubi Amerika və Avropa məktəblərində ən çox tədris olunan dil ingilis dilidir. Filippində və Yaponiyada uşaqlar ingilis dilini ən kiçik yaşlarından öyrənməyə başlayırlar. İngilis dili Britaniya, Kanada, Birləşmiş Ştatlar, Avstraliya və Cənubi Afrika daxil olmaqla, yetmiş beşdən çox ölkənin rəsmi dilidir. Müxtəlif dillərin danışıldığı ölkələrdə insanların bir-biri ilə ünsiyyətini təmin etmək üçün çox vaxt ingilis dili rəsmi dövlət dili kimi çıxış edir. Hindistan buna yaxşı misaldır. İngilis dili 24 müxtəlif dilin hər birində bir milyondan artıq insanın danışdığı bu ölkədə hamı üçün ümumi dildir. Maraqlıdır ki, britaniyalıların özləri ana dilləri bütün dünyada genişlənən və ən populyar dil olmasına baxmayaraq, onu perspektivli hesab etmirlər. Təhsilin və mədəni əlaqələrin imkanlarını öyrənən "Britaniya şurası" İctimai-Siyasi Təşkilatı "Gələcəyin dilləri" ilə bağlı tədqiqatlarında müasir reallıqlar baxımından çıxış edib. Belə ki, təşkilatın üzvləri gələcəyin dilləri kimi ərəb, ispan, çin, portuqal, türk, yapon və rus dilini top onluğa daxil ediblər. Onlar hesab edirlər ki, yaxın 20 il ərzində bütün dünya ölkələri olmasa belə, əksər ölkələr, hətta ingilislərin özləri də bu dilləri iqtisadi, geosiyasi, mədəni, təhsil və sənaye

ehtiyaclarının ödənilməsinə görə strateji dil kimi qiymətləndiriblər. Belə ki, top onluqdakı dillər ölkənin xarici ticarət əlaqələri, diplomatik təhlükəsizliyin prioritetləri və internetdəki genişlənən dillərinə çevriləcək.

Bəzi ekspertlər hesab edirlər ki, ölkələrinin təkcə böyük Britaniya və ingilisdilli ölkələrlə deyil, həmçinin Almaniya, iqtisadi cəhətdən inkişaf edən Çin və s. ölkələrlə əlaqələri də genişləniib. Belə ki, dünyanın bir çox ölkələrində ana dili ingilis dili olmayan təhsil müəssisələri var və onlar beynəlxalq reytinglərdə kifayət qədər yüksək yer tuturlar. İngiltərə və ABŞ universitetlərindən fərqli olaraq onlarda təhsil pulsuzdur. Mədəni tarixi əlaqələrə gəlincə, Fransanın və Yaxın Şərqi mədəniyyəti heç də bu gün özünü diqtəedici funksiyada görən dövlətlərdən geri qalmır. O cümlədən, rus dilini öz ana dilləri ilə paralel öyrənən insanlar üçün alman dilini öyrənmək ingilis dilini öyrənməkdən daha asandır (2).

İngilis dili geneoloji bölgüyə əsasən Hind-Avropa dilləri ailəsinin german qrupuna daxildir. Bu dil müxtəlif etnik qrupların Böyük Britaniya adalarında çarpazlaşması və yerləşməsi şəraitində təşəkkül tapmış və öz inkişafı prosesində uzun və mürəkkəb bir yol keçmişdir (İngilis dili üzrə 400 mövzu, 2006).

İngilis dilinin yaranma tarixi üç dövrə bölünür:

1. Qədim ingilis dili dövrü – V əsrdən XI əsrin sonuna qədər (449-1100) german tayfaları Britaniya adalarını fəth etmişdir. Bu dövrdə ingilis dili german dillərinin güclü təzyiği və təsirinə məruz qalmış, german dillərində danışan gəlmə tayfaların dili hakim mövqə tutmuşdur. Müasir ingilis dili Britaniya adalarını fəth etmiş german tayfalarının dili əsasında təşəkkül tapmağa başlamışdır. İngilis dilinin German dilləri qrupuna daxil olması bununla izah olunur (Rəhimov, 1966). Məsələn:

Brider – brother – qardaş

Winter – winter – qış

Alt – old – qoca, köhnə

2. Orta ingilis dili dövrü – XI əsrin sonlarından XV əsrin sonlarına qədər olan dövrü əhatə edir. Müasir ingilis dilində işlənən külli miqdarda fransız sözləri ingilis dilinin lüğət fonduna daxil olması aşağıdakı misallarla izah olunub:

Cause – səbəb

Chief – rəis, başçı

3. Yeni ingilis dili dövrü – XV əsrin sonlarından hal-hazırda qədər olan dövrü əhatə edir.

Hər üç dövrdə ingilis dili normallaşmış, sabitləşib və zənginləşmişdir. Bu dil zaman keçdikcə dəyişmiş və təkmilləşmişdir.

Hazırda ingilis ədəbi dilinin əsasını London dialekti təşkil edir (Nağıyeva, 1971: 12).

Ekspertlər bu bölgədəki insanların proto-hind-Avropa dilində danışdığını söyləyir. Bu dil artıq mövcud deyil və buna görə də mütəxəssislər onun nə cür səsləndiyini bilmir. Amma Avropa dillərinin çoxunun əsasında məhz proto-hind-Avropa dili durur. Buraya qədim yunan, alman və latın dilləri daxildir. Latın dili danışdığı kimi artıq mövcud deyil. Lakin müasir ispan, fransız və italyan dillərinin kökü latın dilindən gəlir. Qədim alman dili holland, Danimarka, alman, Norveç, İsveç və ingilis dilinin formalaşmasına gətirib çıxarmış dillərdən birinin əsasını təşkil edir.

Dil tarixi dil yaranan gündən baş verən bütün tarixi dəyişiklikləri özündə ehtiva edir. Dildə baş verən dəyişikliklər birbaşa dilin öz daxili amilləri ilə əlaqədar olanda linqvistik, cəmiyyətin ümumi inkişafı, xalqın tarixi ilə əlaqədar olduqda isə ekstarlingvistik amillər adlanır. Dilin sözlənməsinə təkan verən və mane olan bir sıra səbəblər mövcuddur. Alınma sözə müraciət etmək intralingvistik və ekstralingvistik səbəblər kompleksindən bəhrələnir. Ekstarlingvistik səbəblərə siyasi, iqtisadi, sosial, mədəni sahələrdəki dil əlaqələri daxildir. Əvvəl məlum olmayan predmet və hadisələrin adlandırılması zərurəti başqa dildən sözlənmənin səbəbinə çevrilir. Belə səbəblər isə az deyildir. Ekstarlingvistik amillər cərgəsində psixoloji, estetik, evfemistik ifadəyə canatma olduğu kimi, sözlənmə prosesində əhəmiyyətli rol oynayan tarixi şərait, dini mənsubluq, ölkənin siyasi vəziyyəti kimi şərtlər də az deyildir. Dil və mədəniyyət bir-birilə sıx əlaqədə olub, daima bir birini zənginləşməsində və inkişafında əvəz edilməz rol oynamışdır. Məhz bu cür əlaqəni, dilin və

mədəniyyətin bir birinə təsir etmə səbəbləri, üsullarını və inkişaf tarixini müşahidə etməyin ən gözəl yolu ədəbiyyat nümunələridir. Məhz orta əsr Britaniya ədəbiyyatlarına nəzər saldıqda Britaniyanın necə multikultural ölkə olduğunu daha aydın görmək olur.

XIII əsrdə yaşamış tarixçi və keşiş Breyklondunlu Coselin “Chronicle of the Abbey of Bury St.Edmunds” əsərinə nəzər yetirsək, orta əsr insanın özünüdə üç mədəniyyəti əxz etdiyini görə bilərik. Coselin latın dilində yazdığı əsərinin qəhrəmanı olan Abbot Sampton haqqında bunları deyir: “Homo erat eloquens, Gallice et Latine, magis rationi dicendorum quam ornatui uerborum innitens. Scripturam Anglice scriptam legere nouit elegantissime, et Anglaice sermocinare solebat populo, et secundum linguam Norfolchie, ubi natus et nutritus erat, unde et pulpitum iussit fieri in ecclesia et ad utilitatem audiencium et ad decorem ecclesie” (Abbasova, 1995). Əsərdən belə aydın olur ki, əsərin qəhrəmanı 3 dil bilir.

Eyni zamanda XII əsrin sonlarda və XIII əsrin əvvəllərində ana dili üzərində üstün mövqə tutan fransız və latın dilini bilməsi, din xadimləri ilə ünsiyyətdə olan zaman latın dilində sərbəst ünsiyyətə girməsi, eyni zamanda hakimiyyət nümayəndələri ilə ünsiyyətdə olan zaman sərbəst fransız dilində danışa bilməsi onu dövrünün ən mədəni və savadlı insanı edirdi. Qədim ingilis dilini başa düşmək olduqca çətinidir. İngilis dilinin bu qədim formasında yazı nümunələrini yalnız bəzi ekspertlər oxuya bilər. Bu dövrdən bir neçə yazı nümunəsi qalıb. Bu, qəhrəman krala həsr olunmuş “Beovulf” poemasıdır. Tədqiqatçılar peomanın VII – VIII əsrlərə aid olduğunu bildirir. Poemanın müəllifinin kim olduğu məlum deyil (Dil və ədəbiyyat, 2019).

Təxminən min yüz il bundan əvvəl Britaniya yenidən, bu dəfə şimaldan *vikinqlər* tərəfindən istila edilir. Danimarka, Norveç və başqa şimal ölkələrindən gələn *vikinqlər* ticarət yollarını genişləndirmək və qul bazarları tapmaq istəyirdi. Onlar bəzi bölgələrdə güclənərək müvəqqəti bazalar yaratmışdı. Lakin sonradan bu bazaların bir hissəsi gücləndirilib daimi məskunlaşma məntəqələrinə çevrilmişdi. *Vikinqlər* Böyük Britaniyada da məskunlaşmışdı. İngilis dilində bu gün mövcud olan bir sıra sözlər *vikinqlərdən* alınmışdır. Məsələn, “sky” (səma), “leg” (ayaq), “egg” (yumurta), “crawl” (sürünmək), “lift”(qaldırmaq) və “take” (götürmək) kimi sözlər şimal xalqlarının qədim dillərindən gəlir (Arakina, 1985).

Qədim ingilis dilində fransız dilindən bir çox söz götürülüb. Məsələn, “damage” (zərər), “prinson” (həbsxana) və “marriage”(evlilik) kimi sözlər ingilis dilinə fransız dilindən gəlib.

İngilis dilində qanunlar və hökumətə aid bir sıra sözlərə “jury” (jüri), “parliament” (parlament) və “justice”(ədalət, ədliyyə) kimi sözləri nümunə göstərmək olar (Cohen, 2008).

İngilis dili mütəxəssisləri Ceffri Çoseri ingilis dilində yazan ilk ən böyük şair adlandırır.

Onlar Çoserin “Kenterberri hekayələri”nin o dövr Britaniyada yaşayan insanların həyatının əsl mənzərəsini yarada bildiyini deyir. Əsas xüsusiyyəti həcmə kiçikliyi, lakin mənaca hikmətli və nəsihətli olmasıdır. Atalar sözləri bitkin fikir ifadə edir, həm həqiqi, həm də məcazi mənada işlənir. Söz sənətimizin ilk örnəkləri qədim dövrlərdə yaranmış, dildən-dilə, ağızdan-ağıza keçərək yaşamış və zənginləşmişdir.

Şifahi xalq ədəbiyyatına folklor da deyilir. İngilis dilindən götürülmüş bu termin – folk xalq, lore isə bilik, hikmət (xalq müdrikliyi) anlamındadır. Folklor nümunələri xalq zəkasının qüdrətini, bədii təfəkkürünün gücünü parlaq əks etdirən, məzmun cəhətdən maraqlı, ideya baxımından zəngin, əsrlərin sınağından çıxmış əsərlərdir. Bu sənət inciləri janr əlvanlığı, dil-üslub aydınlığı, poetik tutumu və xəlqiliyi ilə seçilir. Şifahi ədəbiyyatda xalqın insan taleyi ilə bağlı düşüncələri, vətənpərvərliyi, humanizmi, sevgisi, nifrəti, müxtəlif tarixi dönəmlərdə üzləşdiyi mühüm ictimai-siyasi hadisələrə münasibəti geniş bədii əksini tapmışdır. Xalqın tarixi ilə sıx bağlı olan folklor onun öyrənilməsi üçün etibarlı mənbədir. Ümumilikdə fərdi folklor janrları üç növdə təsnif olunur. Maddi (incəsənət), şifahi, ümummilli dəyərlər (Musayev, 1996).

Fiziki obyektlər (avtoqraf kitablar, əl işi oyuncaqlar, daş heykəltəraşlıq, ağacdan əl işləri və s.) maddi folklor (ümumi deyimlər, atalar sözləri, mahnılar və s.), şifahi folklor (dini inanclar, milli rəqslər, bayramlar və s.) ümummilli dəyərlər folkloru kateqoriyasına daxildir. Xalqların şifahi poetik yaradıcılığı ilk insan məskənlərinin yaranmasına gedib çatır. Atalar sözləri və deyimlər də öz növbəsində şifahi kollektiv folklor janrını təşkil edir. O zamanlardan bəri insanlar həyatları, yaşam

tərzləri və təbiət haqqındakı təcrübələri, bilik və sınaqları atalar sözlərində və deyimlərdə qısa bədii, məcazi şəkildə əks etdirmişlər. Zamanından, məkanından, etnik mənsubiyyətindən asılı olmayaraq, bütün dünya xalqlarının folklor yaradıcılığının ayrılmaz tərkib hissəsidir. Bir sözlə, dünyanın istisnasız olaraq heç bir xalqın etnokosmik düşüncə sistemini atalar sözlərindən qıraqda və ümumən atalar sözləri olmadan bir bütöv halında təsəvvür etmək mümkün deyildir. Bu xüsusiyyət atalar sözlərinin ümumən milli poetik düşüncənin, milli ictimai şüur və psixologiyasının mühüm struktur hadisəsi olduğunu göstərməklə yanaşı, ona münasibətdə biz keçmiş postsovet ölkələri alimlərinin baxışlarının da bütöv olmadığını ortaya qoyur. Atalar sözlərinin bütün janr mahiyyəti və ümumən semantik təbiəti folklorla yalnız şifahi ədəbiyyat paradiqmasında yanaşmış sovet keçmişindən qalma ənənə olaraq bu gün də sırf bədii janr kimi tövsiyə olunur. Halbuki atalar sözlərinin sözlü folklor kimi bədii funksiyası onun milli mədəniyyət sistemində yerinə yetirdiyi funksiyanın yalnız formal tərəfini, qılafını, cildini, şəklini ifadə edir. Atalar sözləri və deyimlər istənilən etnik mədəniyyət tipində bütün zamanlar boyunca vahid və dəyişməz funksiya kimi kollektiv təcrübə və biliyin ötürülmə və yaşama vasitəsi olmaq vəzifəsini yerinə yetirmişdir. Bu müqəddəs kəlamlara tərif verməzdən əvvəl müxtəlif xalqların bu anlayış haqqında bəzi təsəvvürlərini sizə təqdim edək (Hall, Timofeeva, Kiricsi, Fox, 2010).

Proverbs are the daughters of daily experience (Atalar sözləri gündəlik təcrübələrimizin qızlarıdır) (Holland). *Proverbs are the salt in the language* (Atalar sözləri dilin duzudur) (ərəb). Görkəmli fransız yazıçısı A.Rivarol demişdir: “*Atalar sözləri bütün xalqların təcrübə və dünya görüşünün məhsulları, bütün əsrlərin düsturlara çevrilmiş sağlam mənasıdır*” (Vereshchagin, Kostomarov, 2005).

Atalar sözləri və məsəllər hələ sistemli şəkildə toplanana qədər çox qədim zamanlardan başlayaraq yazılı ədəbiyyatımızın görkəmli nümayəndələrinin diqqətini cəlb etmişdir. Nizami, Xəqani, Xətai, Füzuli və başqa sənətkarların əsərlərində bu və ya digər dərəcə külli miqdarda Azərbaycan atalar söz və məsəlləri işlətməmişdir.

Eləcə də bir sıra yazıçılarımız öz əsərlərinin adlarını atalar sözlərindən götürmüşdür. Məsələn: Nəcəf bəy Vəzirovun “Arxadan atılan daş topuğa dəyər”, “Sonrakı peşmançılıq fayda verməz”, “Adı var, özü yox”, “Yağışdan çıxdıq, yağmura düşdük”, Ə.Haqverdiyevin “Yeyəsən qaz ətinə, görərsən ləzzətini”, Rəşid bəy Əfəndiyevin “Qonşu-qonşu olsa, kor qız ərə gedər” və s. deyimlər mənası və üslubi işlənmə səbəbiylə xüsusilə yadda qalan, qısa yazılmış söz və yaxud da ifadələrdir. Deyimlər aşağıdakı şəkildə sinifləndirilə bilər (Verdiyeva, 1977):

Aphorism – müdrikliyin özülü

Cliche – geniş yayılıb çox işlədilən ifadələr

Apothegm – qıcıqlandırıcı məzmun daşıyan ifadələr

Mantra – meditasiyalar, rituallar zamanı təkrarlanan ifadələr

Slogan – insanları bir şeyə inandırmaq məqsədi daşıyan ifadə

İdiom – mənası hər hansı bir hekayə, əfsanə ilə bağlı olan ifadə

Motto – bir qrup insan tərəfindən ümumi missiyanı özətləyən ifadə

Quip – yumoristik məna daşıyan ifadə

Atalar sözləri ümumi inancları ifadə edən və ya necə yaşamaq barədə məsləhətlər verən ümumi ifadələrdir. Atalar sözləri həyatda bir çox vəziyyətlərin öhdəsindən gəlmək üçün bizə tövsiyələr verə biləcək müdrik sözlərdir (Yespersen, 1958).

Ən çox yayılmış ingilis atalar sözlərini bilmək faydalıdır, çünki onlar bəzən söhbətdə görünə bilər. Qeyri-anadillər idiomu tanıyırlar, onlar onu hərfi mənada qəbul edə bilərlər, bu isə çox vaxt heç bir məna kəsb etmir. İdiomlardan fərqli olaraq, atalar sözləri hərfi mənada qəbul edildikdə məna kəsb edir, ancaq onları daha geniş vəziyyətlərə tətbiq etdikdə onların əsl mənası aydın olur. İnsanlar ingilis dilində atalar sözlərindən istifadə etdikdə çox vaxt atalar sözünün birinci hissəsini deyirlər. Atalar sözləri bir mədəniyyətin dünyaya baxış tərzini və bu mədəniyyətdən olan insanların inanclarını şeylər haqqında maraqlı fikirlər təqdim edə bilər. İngilis dili öyrənənlər bir neçə ingilis atalar sözünü yadda saxlamağı faydalı tapacaqlar ki, onları tanıya bilsinlər və həmçinin danışmada daha çox doğma danışan kimi səslənsinlər (Seyid-zadə, 2006).

Better late than never:

Bu, çoxdan gecikmişdi, lakin heç vaxtdan daha gec idi. İlk dəfə təxminən 1330-cu ildə ingilis dilində qeyd alınmış atalar sözü, ehtimal ki, qədim Roma mənşəlidir. “Amma daha yaxşı heç vaxt gecikmə” ifadəsi bəzən atalar sözünə cavab olaraq əlavə edilir və ya deyilir: Məryəmin ad gününü unutdum! Onsuz da ona hədiyyə göndərməliyəm? – Əlbəttə, heç vaxt keçməkdən yaxşıdır. – Amma heç vaxt gec olmasa yaxşıdır.

Better safe than sorry ~ it's better to be on the safe side:

İstifadə etməyə bilərik, amma peşman olmaqdan, təhlükəsiz olmağı üstün tuturam. Bu atalar sözü ilk dəfə 1837-ci ildə Samuel Loverin “Rory O'More” romanında “təhlükəsiz” əvəzinə “əmin” ilə qeyd edilmişdir.

All's fair in love and war:

Əlbəttə, müştərilərini oğurlamaq gizli idi, amma sevgi və müharibədə hər şey ədalətlidir. Bu atalar sözü ilk dəfə 1620-ci ildə müxtəlif ifadələrlə qeyd alınmışdır. Müasir istifadədə “Aşqda, müharibədə və siyasətdə hər şey ədalətlidir:” misalında olduğu kimi, atalar sözünə tez-tez əlavə söz əlavə edilir və ya onun bir hissəsi ilə əvəz olunur.

Don't cross the bridge till you come to it ~ don't meet troubles halfway ~ take things as they come:

Məni rədd edə bilərlər. Körpüyə çatana qədər onu keçməyin. Bu atalar sözü ilk dəfə 1850-ci ildə amerikalı şair Henri Uodsvort Lonqfellovun “Jurnal”ında qeyd edilmiş və növbəti il onun “Qızıl əfsanə” şeirində yenidən öz əksini tapmışdır.

It's not over till it's over ~ the opera ain't over till the fat lady sings:

Senatorun başqa müddətə seçiləcəyi ehtimalı yoxdur, amma bitənə qədər də bitməz. Bu atalar sözü beysbol oyununa istinad edərək beysbolçu Yogi Berraya aid edilir.

Beauty is in the eye of the beholder:

You may not like my new jacket, but beauty is in the eye of the beholder. Atalar sözü ilk dəfə bu formada 18-ci əsrin sonlarında qeyd alınmışdır, lakin onun ifadə etdiyi hiss daha erkən mənşəlidir. Teokriti (təqribən 308-240-cı illər) müqayisə edin, “Eşqin gözündə gözəl olmayan çox vaxt gözəl görünür” (15).

We must learn to walk before we can run ~ you have to learn to crawl before you can walk:

Özünüzü qabaqlamayın. qaçmaqdan əvvəl gəzmək lazımdır. Bu atalar sözü ilk dəfə təqribən 1350-ci ildə müxtəlif ifadələrlə qeyd alınmışdır. Onun işlənməsinin ilk nümunələrində “gəzmək” və “qaçmaq” əvəzinə, “sürünmək” və “getmək” ifadələri var idi (1).

Don't judge a book by its cover/you can't tell a book by its cover ~ the cowl does not make the monk ~ judge not according to appearances:

Bir kitabı üz qabığına görə mühakimə etməməlisən, amma biz hələ də bunu edirik, elə deyilmi? Bu atalar sözü ilk dəfə 1929-cu ildə “Amerika nitqi” dövrünün nəşrində “Kitabı bağlamasına görə mühakimə edə bilməzsən” şəklində qeyd edilmişdir (5).

Nəticə

İngilis dilində frazeologiyanın bir növü kimi müdrik xalq deyimləri olan atalar sözlərinin struktur, tarixi xüsusiyyətlərinin araşdırılması, onların Azərbaycan dilinə tərcümə yollarının mümkün variantlarının və üsullarının izlənilməsi bu dildə öz lakonikliyi, yığcamlığı və dərin məna ifadə etməsi ilə təzahür edən dil faktlarının mükəmməl mənimsənilməsini gerçəkləşdirir. Bu qanadlı ifadələrin tərcümə variantlarının Azərbaycan dilində olan atalar sözləri ilə üst-üstə düşməsi və yaxud fərqli formada təzahür etməsi ayrı-ayrı dilə, dinə, adət-ənənələrə sahib olan bu xalqların dilində, məişətində oxşarlıqları və fərqli cəhətləri müəyyənləşdirməyə imkan verir (Qədirova, Pirməmmədova, 2022: 150-157).

Ədəbiyyat

1. <https://www.myenglishlanguage.com/linguistics-language-guide/>
2. İngilis dili üzrə 400 mövzu. (2006). Bakı.
3. Rəhimov, İ. (1966). İngilis dilinin praktik qrammatikası. Bakı: “Maarif”, 313 s.
4. Nağıyeva, H. (1971). English. Bakı: “Maarif”, 313 s.
5. Abbasova, B. (1995). Sözalma hadisəsinin əsasları. Bakı: Azərənəşr.
6. Dil və ədəbiyyat. (2019). IX cild.
7. Arakina, V.D. (1985). Prakticheskiy kurs angliyskogo yazyka. Moskva: «Vysshaya shkola», 423 s.
8. Cohen, J. (2008). Cultural Diversity in the British Middle Ages. The New Middle Ages. US: Palgrave Macmillan.
9. Musayev, O. (1996). İngilis dilinin qrammatikası. Bakı: “Maarif”, 392 s.
10. Hall, A., Timofeeva, O., Kiricsi, A. and Fox, B. (2010). Interfaces between Language and Culture in Medieval England. BRILL.
11. Vereshchagin, Ye.M., Kostomarov, V.G. (2005). Yazyk i kultura. M.: Indrik.
12. Verdiyeva, Z.H. (1977). Learn English. Bakı: “Səda”, 310 s.
13. Yespersen, O. (1958). Filosofiya grammatiki. M.: Izd. Inostrannoy literatury.
14. Seyid-zadə, N.B. (2006). English. Bakı: “Mütərcim”, 298 s.
15. <https://www.oxfordinternationalenglish.com/a-brief-history-of-the-english-language>
16. <https://enguroo.com/2019/10/17/common-proverbs-their-origins/>
17. “The Facts on File Dictionary of Proverbs”. Martin.
18. Qədirova, G., Pirməmmədova, A. (2022). İngilis dilində atalar sözlərinin struktur, leksik, semantik və qrammatik xüsusiyyətləri və Azərbaycan dilinə tərcümə yolları. Bakı: İpək yolu, № 4, s.150-157.

Göndərildi: 23.10.2022

Qəbul edildi: 16.01.2023